

Jeseníky jsou domovem pro vlka, rysa i orla. Problémem jsou těžby, lidé mimo stezky a špatně fungující Správa CHKO.

Středa 7. prosince 2022

Zatímco Správa CHKO Jeseníky v těchto dnech prezentuje veřejnosti pěkný film „Jeseníky – Království horské divočiny“, ve skutečnosti dlouhodobě umožňuje ničení divoké přírody, horských lesů a nevytváří vhodné podmínky pro existenci klíčových druhů, jako jsou velké šelmy, orl skalní nebo tetřev hlušec. Společnost přátel Jeseníků (SPJ) a Hnutí DUHA Jeseníky roky upozorňují na význam divočiny Jeseníků a usilují o její záchranu. SPJ proto již řadu let organizuje nezávislý monitoring vzácných druhů na území CHKO založený na pozorování v terénu a na fotopastech. Projekt „Život v jesenické divočině“ organizace financuje z vlastních zdrojů a z darů veřejnosti.

Dosavadní výsledky – velké šelmy a dravci

Zásadním sdělením je to, že **území CHKO Jeseníky je domovem velkých šelem a orla skalního, kteří stojí na vrcholu potravního řetězce a mají klíčovou roli pro fungování divočiny.** Dále se zde vyskytuje řada dalších vzácných druhů, ale také nepůvodních a člověkem uměle vysazených zvířat. Populace některých vzácných druhů klesají nebo vymírají. Společným jmenovatelem všech vlivů je pak člověk.

Zatímco v letošním roce se objevily zprávy o výskytu vlků v širší oblasti Jeseníků, zejména v oblasti Rychlebských hor, informace z CHKO doposud chyběly. Nicméně první nález vlčích stop jsme zaznamenali již v únoru 2018 v údolí Bělé, kdy se podařilo několik kilometrů trasovat pohyb vlčí samice a zdokumentovat její chování. Informace jsme konzultovali s odborníky. Díky novému systému fotopastí a zvýšení jejich počtu se nám od roku 2021 daří průběžně pořizovat záběry vlků na různých místech CHKO Jeseníky: v oblasti Koutů nad Desnou (Hučivá Desná), Malé Morávky a zejména pak v oblasti tzv. Medvědí hornatiny (Vrbno pod Pradědem). Vzhledem k tomu, že se pohybují velice rychle a většinou také za tmy, není snadné získat kvalitní záběry a videa vlků. Opakovaně byly také nalezeny stopy a vlčí trus obsahující zbytky (kopýtko) ulovené spárkaté zvěře, konkrétně srnčího. Při monitoringu v terénu byla vícekrát nalezena i stržená kořist. Je zřejmé, že vlků v CHKO Jeseníky přibývá a je otázkou času, kdy se zde vytvoří stabilní smečka s mláďaty. Vzhledem k rozlehlosti pohoří a nedostatku lidských kapacit na monitorování je možné, že k založení smečky zde došlo v letošním roce. Vše ukáže čas a letošní zimní stopovací sezóna.

V rámci České republiky je mimořádné to, že se Jeseníky mohou pochlubit výskytem skutečného krále nebes, velmi vzácného orla skalního[1]. Zprávy o jeho občasném pozorování se objevovaly delší dobu. V rámci našeho monitoringu můžeme konstatovat, že od roku 2017 pozorujeme výskyt orlů skalních v hřebenových partiích CHKO pravidelně a vše nasvědčuje tomu, že zde **tito mohutní dravci trvale žijí a loví.** Většinou jde o mladé jedince, kteří mají charakteristické a krásné bílé ozdoby na křídlech a ocase. Pohlavně dospívají ve věku okolo pěti let. Věříme, že zde brzy dojde k jejich zahrnutí a k vyvedení mláďat. Vzhledem k rozlehlosti pohoří a nedostatku lidských kapacit na monitorování nelze vyloučit, že už zde k zahrnutí orlů došlo. S rozpětím křídel až 220 cm a hmotností až 6 kg patří orl mezi vrcholové články potravního řetězce a výrazně může pomoci k nastolení rovnováhy v přírodě. Jeho jídelníček je velmi pestrý, často se specializuje např. na lov lišek, ale troufne si i na spárkatou zvěř. Pro vytvoření funkční populace těchto majestátných dravců ovšem musí

Správa CHKO vytvořit vhodné podmínky. **Velmi potěšující je rovněž to, že se nám v CHKO Jeseníky podařilo zdokumentovat výskyt dalších druhů orlů, a sice velmi vzácného orla křiklavého a orla nejmenšího.**

Nejsložitější je situace s výskytem **rysa ostrovida**. Vzhledem k tomu, že jde o největší evropskou kočkovitou šelmu a jde o charismatické a krásné zvíře, je rys právem označován za symbol divočiny. Zatímco ještě v 80. a 90. letech v Jeseníkách existovala přirozená funkční populace okolo patnácti jedinců, v posledních letech jsou záznamy o jeho výskytu velice vzácné. Na svědomí to má s největší pravděpodobností **nelegální lov – pytláctví**. Dnešní odhady hovoří o několika jedincích, jejichž teritoria zasahují do širší oblasti Jeseníků. V rámci monitoringu se nám podařilo nalézt stopy rysa a v jednom případě se jej dokonce podařilo vyfotit z bezprostřední blízkosti na fotopast na území CHKO v oblasti Branné. V loňském roce vyvolala velký zájem médií zpráva o rysovi na Šumpersku, který se zatoulal až z Polska, letos se objevily informace o jedinci na Rýmařovsku. Protože území Jeseníků má pro rysa vhodné přírodní podmínky a protože tato šelma má klíčovou roli pro vytvoření rovnováhy v přírodě, považujeme za nezbytné, aby Správa CHKO zahájila dobře připravený projekt na reintrodukcii této šelmy do přírody Jeseníků [2].

Těžby, lidé mimo stezky a pytláctví – rizika pro přežití divočiny v Jeseníkách

CHKO Jeseníky jsou ostrovem horských lesů a vysokohorského bezlesí a útočištěm pro řadu vzácných druhů. **Otázka ale zní, co bude s naší divočinou dál a zda jí vytvoříme podmínky pro přežití nebo zda v následujících letech zanikne?**

Tlak na přírodu Jeseníků se stupňuje a lze jej považovat za největší v historii. Klíčovým problémem jsou **celoročně probíhající těžby dřeva** v lesích, ať už jde o úmyslné těžby nebo o kalamitní kůrovcové těžby. Návštěvník hor vidí velmi často skládky vytěženého dřeva, svahy s erozními rýhami a lesními svážnicemi po těžké technice, nebo slyší hluk motorových pil. **Příroda Jeseníků nutně potřebuje klidová území**, kde by člověk nezasahoval a přírodní procesy včetně kůrovce by byly ponechány přirozenému vývoji. Vlk, rys, orel, ale i sovy a další dutinová ptáci i lesní kuřičky potřebují klid pro námluvy, hnízdění a vyvádění mláďat a často potřebují také vhodné prostředí tvořené starými stromy, soušemi, padlým mrtvým dřevem v kůře. Velkým problémem je proto kácení a ničení starých lesů a bučin nebo vyřezávání bříz z mladých porostů.

Fenoménem posledních let je tzv. **overturismus a vysoký počet lidí na horách**. Jeseníky se staly dopravně snadno dostupné, roste počet resortů, propagačních kampaní a vše násobí negativní dopady sociálních sítí. Výsledkem jsou často plná parkoviště, auta odstavená na lesních cestách, řvoucí motorky a hory plné lidí. Doslova likvidační pro vzácnou přírodu Jeseníků je stále častější chození lidí mimo stezky, volné pobíhání psů, nocování v přírodě a s tím spojené rušení vzácných druhů zvířat, sešlap a ničení vzácných rostlin. **Apelujeme, aby lidé nepropagovali poslední odlehlá místa mimo značené stezky na Facebooku a na Instagramu.** Zejména 1. zónu CHKO Jeseníky, která tvoří pouze 7 % nejcennější přírody a je chráněna zákonem, je potřeba zachovat jako klidové území pro vzácné druhy zvířat a rostlin. **Lákání tisíců lidí na sociálních sítích do těchto míst vede k jejich zániku.** Zodpovědné chování každého člověka je tedy velice důležité pro další osud horské divočiny a divokých zvířat.

Dlouhodobým problémem Česka je pytláctví, které v praxi představuje trestný čin neoprávněného lovu zvěře včetně vlků, rysů nebo velkých dravců. Mediálně známé případy jako je nález mrtvého rysa v mrazáku myslivce na Klatovsku v roce 2021 nebo dvanáct obviněných osob v rámci Operace Lovce ze stejného roku ukazují jen špičku ledovce. Lze předpokládat, že podobné situace se nevyhýbají ani Jeseníkům, obzvláště když místní dřívější populace rysa ostrovida „někam zmizela“.

Společným jmenovatelem problémů je Správa CHKO

Správa CHKO Jeseníky bohužel dlouhodobě nevytváří účinná opatření pro zachování a rozšiřování divoké přírody v Jeseníkách a naopak umožňuje její ničení. Nezavádí ani dostatečná opatření na záchranu klíčových druhů zvířat nebo na obnovení jejich populací. Zásadním problémem je to, že Správa CHKO Jeseníky:

- je velmi vstřícná k těžbařům a letos vydala celou sérii výjimek na zákonem zakázané činnosti, ve kterých umožňuje při napadení stromů kůrovcem plošné vytěžení horských lesů, a to na území nejpřísněji chráněné 1. a 2. zóny CHKO. Neomezené těžby byly povoleny až do 31. 12. 2024,
- rezignovala na ochranu starých a biologicky hodnotných porostů a umožnila v nich rovněž plošné těžby v případě napadení kůrovcem,
- umožňuje likvidaci evropsky chráněných bučin holosečnými těžbami,
- promarnila 10 let a nerealizovala stanovená opatření v rámci Plánu péče o CHKO Jeseníky, kdy měla vyhlásit nové přírodní rezervace a významně rozšířit plochu NPR Praděd a NPR Šerák-Keprník. **Toto opatření je přitom zásadní** [3],
- nezajistila vytvoření klidových a bezzásahových území, kdy by alespoň na pouhých 10% plochy CHKO mohla skutečně existovat divoká příroda, přirozené přírodní procesy a klid by zde měly velké šelmy, velcí dravci a další druhy,
- zcela nedostatečně zajišťuje ochranu vzácných lokalit prostřednictvím stráže přírody, která by měla mnohem aktivněji kontrolovat dodržování pravidel ze strany turistů. Potkat strážce přírody v terénu je opravdu vzácnost,
- rezignovala na přípravu a realizaci projektů na posílení nebo obnovení populací (reintrodukce) rysa ostrovida a tetřeva hlušce, ačkoliv jde o vlajkové druhy pro divokou přírodu. Přes opakovaný apel ze strany ekologických organizací se žádný záchranný program a reintrodukce nepřipravuje [4]. Obnova populace tetřeva hlušce probíhá řadu let např. v Beskydech, přitom Jeseníky mají mnohem lepší přírodní podmínky a klidové oblasti.

Všechny uvedené body a opatření jsou zcela zásadní pro přežití a existenci divočiny v Jeseníkách. Pokud nedojde k nápravě, v příštích letech hrozí vážné poškození poslední zbývající divoké přírody a také populací vzácných druhů zvířat. Správa CHKO a Agentura ochrany přírody a krajiny ČR ochranu nejcennější přírody Jeseníků nezvládají a jako jediné vhodné řešení se tak ukazuje **vyhlášení Národního parku Jeseníky jakožto opatření k trvalému zajištění ochrany nejcennější přírody na Moravě.**

Ondřej Bačík, předseda Společnosti přátel Jeseníků, řekl:

„Klíč k přežití poslední divočiny na Moravě má Správa CHKO, nedělá proto ale téměř nic. Místo toho je vstřícná k těžbařům, vydává jednu výjimku za druhou a umožňuje plošné vytěžení horských lesů. Za 10 let nesplnila zásadní úkol z Plánu péče o CHKO Jeseníky a nerozšířila rezervace v oblasti Pradědu a Keprníku. To je přitom klíčové, jde o evropsky unikátní přírodu, která nutně potřebuje lepší ochranu.

Pokud tady chceme mít opravdu „Království horské divočiny“, jak se nyní Správa CHKO chlubí, je potřeba vytvořit klidová a bezzásahová území alespoň na 10% plochy CHKO! Jeseníky jsou domovem pro vlka, rysa i orla, nebudou ale žít mezi motorovými pilami, harvestory a zástupy lidí, co chodí mimo stezky. Vyzýváme Správu CHKO, aby konečně začala konat a chránila poslední divočinu!“

Ivo Dokoupil, koordinátor Hnutí DUHA Jeseníky, řekl:

„Ze Správy CHKO Jeseníky se stala agentura na povolování výjimek pro těžbaře. Je absurdním faktem, že pro ochranu přírody Jeseníků by bylo možná nejlepším řešením její zrušení, pak by nebylo možné vydávat výjimky poškozující účel CHKO. Na jaře 2021

Správa CHKO dokonce umožnila velké zásahy v rezervacích na Pradědu a Keprníku a nám se to díky úspěšným odvoláním podařilo zastavit a změnit.

Obrovský problém je také to, že Správa CHKO absolutně nezvládá ochranu klíčových vzácných lokalit před neukázněnými turisty, chození mimo stezky a rušení divokých zvířat. Strážce přírody uvidíte občas u „Petráků“, ale jinde si kde kdo dělá, co chce. Nejlepším řešením pro centrální území CHKO je proto vyhlášení Národního parku Jeseníky.“

Fotografie a videa s výsledky monitoringu vzácných druhů zvířat (ZDROJ: archiv Společnosti přátel Jeseníků) najdete zde: „Velké šelmy a dravci Jeseníků“

<https://www.youtube.com/watch?v=9hiQjE7rqE>

„Šelmy, dravci a sovy Jeseníků“:

<https://www.youtube.com/watch?v=GM4C8wdLpyo>

Kontakty:

Ondřej Bačík, předseda Společnosti přátel Jeseníků, 604 631 563,

ondrej.bacik@centrum.cz

Ivo Dokoupil, koordinátor Hnutí DUHA Jeseníky, 777 787 927

ivo.dokoupil@tiscali.cz

Poznámky:

[1] Velkou zásluhu na tom má projekt „**Návrat orla skalního do České republiky**“, který realizuje ZO ČSOP Nový Jičín, Záchraná stanice a CEV Bartošovice. Více o tom zde: <https://csopnj.cz/orel-skalni/o-projektu/>

[2] V Evropě se uskutečnilo několik reintrodukčních programů rysa ostrovida. Díky nim se tato vzácná šelma znovu vrátila do míst, odkud ji lidé dříve vyhubili. Příkladem je úspěšná reintrodukce rysa na Šumavu, kdy bylo v letech 1982 až 1989 na české straně vypuštěno sedmáct divokých rysů původem ze Slovenska. Obdobně i na bavorské straně bylo do přírody vráceno několik jedinců. **Výsledkem reintrodukce a přísné ochrany obou národních parků je dnes jediná stabilní a skutečně fungující populace této krásné šelmy v ČR.** Odhaduje se, že v celé širší přeshraniční oblasti Šumavy se pohybuje zhruba 120 rysů.

[3] **Plán péče o CHKO Jeseníky na období 2013 – 2022 stanovuje v bodě 2.3 Maloplošná zvláště chráněná území pro Správu CHKO opatření:**

„připravit návrhy na nové vyhlášení z důvodu nutnosti ochrany cenných ploch:

a) **NPR Šerák-Keprník** – rozšíření o území Sněžná kotlina, Červená hora, komplex lesů v závěru Hučivé Desné (tzv. Japonská zahrada), masív Vozky a navazující smrkové lesy na LHC Hanušovice, cca 380 ha

b) **NPR Praděd** – rozšíření o lesní porosty při a pod hranicí lesa v závěru Sviního, Velkého Dědova a Medvědího dolu, o území přírodní rezervace Břidličná a Pod Jelení studánkou, cca 950 ha“

[4] V případě rysa ostrovida Správa CHKO Jeseníky **upřednostňuje přirozený návrat** této šelmy do Jeseníků, zejména v návaznosti na výskyt rysa v Beskydech a na Slovensku. Jak ovšem ukazuje realita uplynulých 20 let, přirozená obnova tohoto druhu **nefunguje**. Zásadním problémem je fragmentace volné krajiny, rychle se rozšiřující výstavby satelitních městeček, výrobních a skladovacích hal, silnic a dálnic a vytváření migračních bariér. Neustále se tak snižuje prostupnost krajiny pro velké šelmy a možnost přirozeného posílení jesenické „populace“ a naopak se zvyšuje riziko jejich usmrcení na silnicích i železnicích.